

A tengelic

ÍRTA | DR. BANKOVICS ATTILA zoológus-ornitológus
FÉNYKÉPEZTE | BÉCSY LÁSZLÓ

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület internetes megméréstetésén minden eddigénél többen éltek a döntés lehetőségével. Mintegy 12 és fél ezer szavazatot adtak le a vezetőség jelöltjeként előzetesen megnevezett három kiemelt faj valamelyikére, és a voksok 43,5 százalékával a *tengelicet* választották 2017-re az *Év madarának*. Miközben versenytársai közül az *erdei fülesbagoly* lett a második és a *házi veréb* a harmadik 35,5, illetve 21 százalékkal.

A legtarkább tollazatú, kellemes színezetű, csendő, csilingelő hangú, apró madár ott van szinte minden kertben, utcai fasorban. Budapesten még a Belváros legforgalmasabb utcáiban, így a Rákóczi úton vagy a Margit körúton is fészkel. Költ a Nemzeti

Múzeum kertjében és más parkjainkban, köztük a Városligetben és a Népligetben. Télen rejtettebb az élete, bár sok példánya városainkban is áttelel. Ilyenkor a lombos platánfák magas ágai között mozog, és a nyélen lógó, gömbszerű terméseken táplálkozik. Tarkaságával méltán a legszebb apró

madaraink közé sorolható – írta róla 1899-ben *Chernel István*. „A párok hűségesen mindig együtt járnak, együtt keresik épülő fészük anyagát, s míg a tojó például a falról valami pókhálót szedeget, addig a hím jó kilátást nyújtó magasabb pontra – leginkább fahegyre – telepszik, s világga füttyörszi boldogságának érzelmeit.”

A tengelic magevő, kedveli a gyommagvakat

EMBERKÖVETŐ FAJ

A tavasszal kialakult párok évente kétszer, olykor háromszor költenek. A tojó szívesen rakja kerti fák lombzatába finom növényi szálaból épített, tömött falú fészket, amelynek csészéjét puha szőrökkel simára kerekíti. Előszeretettel fészkel körtefán és szilvafán, de sokszor költ akácon is. Szép élményben volt részem, amikor a Péteri-tónál egy rózsaszínbe borult, virágzó almafa ágai közt találtam fészken ezt a piros-tarka madarat. Fiókáit – más énekesmadarakhoz hasonlóan – alig szűk két hét alatt kikölti, és négy-öt fiókája gyorsan fel is cseperedik. Kéthetes korukban már javában tollasodnak, és lassan el is hagyják a fészket. A fiatalok ilyenkor többnyire egyszínű halványbarnák, de szárnyuk jellegzetessége a széles, sárga szalag, amely faji bélyeg is megvan rajtuk. Feltűnő, hogy mennyire ragaszkodik az ember lakta helyek közelségéhez. Annyira emberkövető fajjá vált, hogy ma már szinte nem is fészkel természetes élőhelyeken. Táp-lálkozó csapataival is inkább lakott területek környékén találkozunk. Tavasszal, a *gyermekláncfű*, vagy más néven a pongyolapitypang elvirágzásakor máris ott terem a természetes szálacon.

A tengelic, közismertebb nevén a stiglic, a kaszattermések kedvelője, késő tavasszal már a *közönséges bakszakáll* magasabbra növé szárain szedegeti a magvakat a természetes bóbítából. Nyár elején, amikor már a magasabb kórók is termést hoznak, az *útszéli bogáncsot*, kinn a pusztákon a *bókoló bogáncsot* részesíti előnyben. Madarunk a latin nevét is (*Carduelis carduelis*) e kapcsolat révén kapta, hiszen a *Carduus* (= bogáncs) termését kedvelő magevőről van szó.

RÉSZLEGES VONULÓ

Schmidt Egon vizsgálatai már az 1950-es évek végén kimutatták, hogy a hazai állomány nagyobb része helyben marad. Kisebb népessége azonban a mindenkori téli időjárástól függően, a nagy parancsnak engedelmeskedve felkerekedik. Ilyenformán tehát ez a faj részleges vonuló. A legtöbb énekesmadárral ellentétben viszont nappal vonul. Elterjedési területének északi részéről, Észak-Európából és Oroszország északabbi vidékeiről rendszeresen útra kel, de a délebbi részeken, miként Közép-Európában

is, kisebb a vonulási hajlama. A hazaiak egyébként sem mennek messzire, ugyanis a tengelic rövid távú vonuló, azaz fészkelőterületéről csak néhány száz kilométerrel húzódik délebbre.

A mieink főként a Balkán-félszigeten töltik

vonuláskor a mi tengeliceink legszívesebben Macedónia és Görögország felé veszik az irát

a telet. A nálunk mozgó nagyobb téli csapatok viszont a hozzánk érkező északi populációkból származnak. A gyűrűzések tanúsága szerint a mi tengeliceink legszívesebben Macedónia és Görögország felé veszik az irányt. Télen a Balkánon is a platán termését fogyasztják előszeretettel, de ott az őshonos *keleti platán* (*Platanus orientalis*) ligeteit is látogatják. Tengerentúli rokona, úgynevezett ökológia megfelelője Észak-Amerikában az *aranytengelic* (*Carduelis tristis*), amelynek tollruhája szinte teljes egészében élénk aransárga. Ha leszáll, szinte elvész a sok sárga virág között a préri fűvében. A madárka néha alacsony fácskákra rakja fészket, olykor csak egy méter magasra.

A hímeket a tojótól elég nehéz biztonságosan megkülönböztetni. A jobb alsó sarokban és a bal oldalon felülről lefelé a második helyen hím látható

FENYEGETŐ ÁRTALMAK

A Herman Ottó által indított, nagyszabású szemléletformálás hatására a régebben országos „lépezés” alábbhagyott, napjainkra pedig szinte el is tűnt. A lépezéssel az énekesmadarak tömegeit fogták be, és kalitkába zárva árulták őket kellemesen éneklő díszmadárként, vagy adták el a piacon éppen-séggel étkezési célra.

Manapság Magyarországon szinte semmi sem veszélyezteti madarunkat, fiókáit azonban ritkán ma is „elszedik” kalitkában tartás végett. Itt-ott néhol még a lépezés is felbukkan. A pusztítás színtere határainkon kívül van, bár ez a hazai népeiséget is érintheti. Sajnos, a Mediterráneumban (Cipruson, Máltán, Egyiptomban, Olaszországban, Korzikán és még sok más helyszínen) ma is ezrével fogják be étkezési célra a vonuló, szárazföldi madarokat, ezáltal évtizedek óta jövátéhetetlen károkat okoznak az állományokban.

a határon elfogott, olasz „vadászok” szállítmányaiban tengelicek is rendszeresen előfordulnak

Nem múlik el hónap, hogy ne hallanánk hírt a határon elfogott, olasz „vadászok” szállítmányairól. Ezekben számos énekesmadárfaj mellett tengelicek is rendszeresen előfordulnak. A több száz madár legtöbbször még tollas állapotban van, de érkeznek étkezés céljából már előre „megkoppasztott” küldemények is.

A határon sokszor élőmadár-szállítmányokat is elfognak, a dobozokban összezsúfolt szárnyasok többsége néha tengelic. Az elkobzott küldeményeket nálunk valamelyik nemzetipark-igazgatósághoz vagy közeli állatkertbe szállítják, ahol feljavítás után a szakemberek szabadon engedik őket.

VÉDETT VÉDTELEN

Noha a tengelic hazánk egész területén törvényes oltalomban részesül, pénzben kifejezett természetvédelmi értéke 25 ezer forint, mégis tennünk kell hatékonyabb megóvásáért. Ennek egyik lehetséges módja a madárbarát szemlélet elmélyítésén túl az, hogy

minél teljesebben őrizzük meg környezetünk fás és cserjés területeit. Kerüljük késő tavaszi nyesésüket és ritkításukat, mert lehet, hogy egy korán költő tengelic már ott ül a fészken! Számos községben az utóbbi évek igen káros gyakorlata lett a patakparti cserjések és az öreg odvas fák kivágása. Ezek megőrzése azért is különösen fontos, mert az így elpusztított élőhelyek az énekesmadarak legfontosabb fészkelőhelyei lettek volna.

A vándorló, vadon élő állatok nemzetközi védelmére hivatott globális egyezmény – ismertebb nevén a Bonni Egyezmény – szakemberei néhány éve új dokumentumot fogadtak el a „Szárazföldi Vonuló Madarak Alegyezménye” néven. Ennek fajlistájában a tengelic is szerepel. Remélhető, hogy ez az egyezmény végre gátat szab a mediterrán térségben folyó madármészárlásnak, és valamennyire visszaáll majd földrészünk hajdani, gazdag madárvilága. ■■■■■■■■■■

Szomját oltó fiatal példány